

Осадча Карина Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук *Шевчук Р. М.*

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Українське суспільство, як і будь-яке інше, має низку складних проблем як матеріального, так і духовного характеру, що можуть ставати суттєвою перепоною на шляху до ствердження України як цілісної, незалежної, патріотичної держави, побудованої на засадах помірнього громадянського націоналізму. В умовах воєнного часу кризові аспекти у структурі суспільства здатні загострюватися на фоні складної економічної та соціальної обстановки, у зв'язку із значними обмеження деяких громадянських прав, а також через травматичні події у житті людей. Однією із ключових проблем українського суспільства ще у період довоєнного часу стало питання патріотичного виховання молоді та становлення національно свідомих громадян.

До початку активної фази бойових дій 24 лютого 2022 року чимала частина українського суспільства ставилась до явища патріотизму як до чогось формального та застарілого, через що доцільність виховання його у молоді багатьма людьми ставилась під сумнів. Необхідність переосмислення поняття національної свідомості та вагомості патріотичного виховання постала в Україні ще з моменту проголошення незалежності, адже прояви національної самоідентифікації рішучо турбувались за часів СРСР, а також свідомо пригнічувались пропагандистськими нарративами Російської Федерації, покликаними виховати в українців почуття меншовартості та культурної неповноцінності.

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України частина суспільства переосмислила деякі переконання в межах власного світогляду, адже стало ще більш

очевидно, що прогалини у системі національно свідомого виховання є одним із важелів, що використовується ворогом для ведення гібридної війни впродовж останніх восьми років.

Як слушно наголошує, М. Дідовець, патріотичне виховання – це складова загального виховного процесу молоді, який за мету ставить набуття її представниками соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина України, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури тощо [1, с. 30–32].

Невід'ємною складовою патріотичного виховання молоді, зокрема і здобувачів освіти закладів із специфічними умовами навчання є формування у молоді так званої національної самосвідомості, що, як зазначає І. Мартинюк є усвідомлення людини себе як носія певних національних і культурних цінностей, що сформувалися у процесі розвитку суспільства. Відповідно до своєї національної свідомості людина прагне проявити себе як суб'єкт власної національної дійсності, реалізуватися в її межах, зробити внесок в розвиток людства від її імені [2, с. 29].

Національна свідомість – це така специфічна категорія, що за сутністю своєю є нічим іншим як усвідомленням особистістю своєї приналежності до певної нації. Тому саме соціокультурне явище нації, під яким розуміють спільноту людей, об'єднаних низкою чинників, є ключовим [3, с. 414].

Національно свідомо сформована особистість здатна, перш за все, усвідомлювати поняття нації як таке, а також сутність саме тієї нації, належність до якої вона ідентифікує. Окрім того, вона здатна об'єктивно оцінювати становище власної нації серед низки інших та розцінювати їх як джерело розвитку, а не об'єкт ототожнення. Надмірна концентрація лише на одному аспекті може призвести до виродження національної свідомості у нацизм, а нехтування ними – до помилкових уявлень щодо своєї нації, якими може маніпулювати ворог.

Одним із головних аспектів належного комплексного розвитку національної свідомості є функціонування історичної пам'яті молоді. Історична пам'ять нації, що фіксує найбільш значущі події за період її існування є складовою так званої історичної свідомості. Її значення неодмінно зростає у критичні

моменти нації, у періоди зіткнення інтересів однієї нації з іншою [4, с. 53].

Саме тому патріотичне виховання має опиратися не лише на роз'яснення та поширення ідей усвідомлення власної національної приналежності, але й на ґрунтовній історичній просвіті здобувачів освіти. Традиційно історія сприймається молоддю як базова навчальна дисципліна без чіткого усвідомлення її функціонального призначення та необхідності вивчення. Тому до вивчення історії в межах навчальної програми було б доцільно впровадити додаткові методи патріотичного виховання – лекції, диспути, конференції, предметом яких стали б національно вагомі проблеми історії та сьогодення України. Значний рівень обізнаності в царині історії здатен зробити молодь менш чутливою до сприйняття пропаганди та неправдивої інформації, яку ворог застосовує як інструмент впливу на маси.

Враховуючи особливості навчальних закладів із специфічними умовами навчання, патріотичне виховання та зрощення національної самосвідомості має формуватися не лише на загальнонаукових, естетичних, соціокультурних засадах, але й на принципах поваги до законності та гуманності у державі. Зокрема, С. Гончаренко зазначає, що патріотизм – це таке громадянське почуття, соціально-історичне явище, що виражається у вигляді відповідних переконань і поглядів, спрямовується на всебічний розвиток країни та захист її інтересів [5, с. 249].

Саме здобувачі вищої освіти закладів із специфічними умовами навчання несуть найбільшу відповідальність серед інших за діяльність, що сприяла б розвитку держави та захищала б її законні інтереси. І, як наслідок, така молодь має бути найбільш національно та історично свідомою, а також найбільш міцною у своїх переконаннях та поглядах.

Отже, встановивши необхідність здійснення належного патріотичного виховання молоді як інструменту формування міцного підґрунтя для розвитку української національної ідеї та захисту незалежності держави, можна виокремити основні напрямки відповідної роботи. Ефективним інструментом формування необхідних ідей та навичок слугували б інтерактивні форми діяльності в межах самоврядування: лекції, диспути, просвітні гуртки та заходи, співпраця із громадськими організаціями.

Організація загального навчального процесу та комунікації між її учасниками має відбуватися у повазі до принципів демократії, гуманності, поваги до людської гідності,

із дотриманням відповідних етичних засад, що стимулювало б закріплення відповідної світоглядної культури у здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Дідовець М. Коли бракує концепції національного виховання. *Віче*. 2005. № 2. С. 30–32.
2. Мартинюк І. Національне виховання як основа розвитку активної особистості. *Урок української*. 2001. № 7. С. 29–33.
3. Горський В. Україна в історико-філософському вимірі. *Філософська і соціологічна думка*. 1993. № 2. С. 10–31.
4. Масненко В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*. 2002. № 5. С. 49–62.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

Пендюра Софія Максимівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
теорії держави та права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент
Кривицький Ю. В.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема національно-патріотичного виховання в силу різних історичних обставин завжди була вкрай важливою для українського суспільства. З часів здобуття незалежності України це питання дедалі більше набуває системного характеру. В Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні